

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Коломийський інститут

Поясик О. І.

**Методичні рекомендації до самостійної роботи з курсу
«Історія педагогіки»**

УДК 74:371.214.114

ББК 74.03

П-67

Поясик О. І. Методичні рекомендації до вивчення курсу «Історія педагогіки». – Івано-Франківськ: Видавництво НАІР, 2012. – 30 с.

Методичні рекомендації розроблені згідно з вимогами стандарту вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника з підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» напряму підготовки 0101 «Педагогічна освіта» та створено відповідно до програми курсу «Історія педагогіки» для студентів педагогічних університетів.

У матеріалах представлено зміст курсу: історію зарубіжної та української школи та педагогіки; висвітлено процес розвитку теорії та практики виховання, навчання в минулому; виявлено закономірності цих процесів. Пропонується для студентів і викладачів вищих педагогічних навчальних закладів, закладів післядипломної педагогічної освіти.

Рецензенти:

Хрущ В. Д. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Максимович О. М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки ім. Б. Ступарика Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Друкується за ухвалою вченої ради Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 1 від 28 вересня 2012 року)

Пояснювальна записка

Навчальний курс «Історія педагогіки» входить до загальної системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів у вищих закладах освіти. Він є джерелом здобуття знань про минуле теорії та практики виховання й освіти, має за мету розкриття скарбів виховної мудрості українського та інших народів, визначення місця національної педагогіки в історії світової культури; поглиблення у студентів педагогічної ерудиції та збагачення їх духовності, розширення професійного кругозору.

Предметом історії педагогіки є вивчення історичних закономірностей розвитку виховання, школи і педагогічної думки в різні історичні періоди з найдавніших часів до наших днів.

Головне спрямування під час вивчення навчальної дисципліни – прищеплювати студентам любов до педагогічного фаху, формувати ідеал вчителя на основі прикладів життя відомих педагогів та висвітлених у їхніх творах вимог до вчительської професії, виховувати у майбутніх учителів риси, необхідні для майбутньої роботи. Курс орієнтований на те, щоб максимально використати інтелектуальний потенціал студентів, залучити їх до творчого дослідництва, розвивати у них активність, самостійність під час оволодіння програмним матеріалом, формувати прагнення підвищувати педагогічну майстерність.

Завдання історії педагогіки як навчальної дисципліни полягають у тому, щоб:

виявити закономірності розвитку виховання, школи і педагогічної думки у різні історичні періоди;

сформувати в студентів систему знань про світовий історико-педагогічний процес та про місце української педагогіки в ньому;

розкрити кращі здобутки педагогічної мудрості українського й інших народів та виробити уміння застосовувати їх у своїй майбутній професійній діяльності;

сформувати самостійне історико-педагогічне мислення (навчити бачити і розуміти закономірності розвитку педагогічних категорій);

оволодіти методами ретроспективного аналізу історико-педагогічних явищ і фактів;

розширити професійний світогляд, збагатити духовну культуру майбутніх педагогів.

Нові підходи щодо засвоєння змісту навчального предмету полягають, передусім, у прищепленні студентам уміння творчо використовувати скарби педагогічних систем і концепцій минулого у сучасних умовах, у набутті навичок через вирішення освітніх завдань виробляти своє власне бачення розв'язку важливих соціальних проблем. Навчаючись аналізувати, зіставляти, узагальнювати педагогічні системи, теорії, концепції, різноманітні школи, студенти отримують поштовх до розвитку історико-педагогічного мислення, що дасть змогу у майбутньому набуті здатність моделювати ситуації, прогнозувати можливі наслідки виховних впливів.

Програма курсу складається з двох частин:

Історія зарубіжної школи і педагогіки;

Історія української школи і педагогіки.

Після програми подано плани семінарських занять та перелік тем індивідуальних навчально-дослідних завдань.

Вивчення програмного матеріалу з історії педагогіки відбувається на лекціях і семінарських заняттях, а також у процесі самостійної роботи студентів у поза аудиторний час (виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань, написання творчих робіт, рефератів тощо).

Тематика лекцій і семінарських занять є орієнтовною. Викладач може вносити до неї окремі зміни з урахуванням специфіки спеціальності, здійснювати перерозподіл годин, виділених для конкретних тем і видів навчальних занять, а також визначати певні теми для самостійного опрацювання.

Курс розрахований на 81 годину (40 аудиторних годин: 24 год. лекційні, 16 год. семінарські заняття, 41 год. самостійна робота).

Тематичний план курсу

Розділ I. Історія зарубіжної школи і педагогіки

Тема 1. Предмет і завдання історії педагогіки. Виховання у первісному суспільстві.

Тема 2. Виховання, школа і зародження педагогічної думки в державах Стародавнього Світу.

Тема 3. Розвиток школи, виховання і педагогічних ідей у середньовічній Європі, в епоху Відродження та Реформації.

Тема 4. Педагогічна система Яна Амоса Коменського.

Тема 5. Шкільництво та педагогічна думка у Європі XVII–XVIII ст.

Тема 6. Розвиток школи і педагогіки у зарубіжних країнах у XIX ст.

Тема 7. Реформаторська педагогіка зарубіжних країн у кінці XIX–XX ст.

Розділ II. Історія української школи і педагогіки

Тема 8. Виховання, школа і педагогічна думка Київської Русі. Виховання дітей у східних слов'ян.

Тема 9. Розвиток освіти і педагогічної думки в епоху українського Відродження (XVI – перша половина XVIII ст.).

Тема 10. Розвиток української педагогіки й шкільництва у другій половині XVII – кінці XVIII ст.

Тема 11. Розвиток української педагогіки й шкільництва у першій половині XIX ст.

Тема 12. Педагогічна система К. Д. Ушинського.

Тема 13. Розвиток української педагогіки і шкільництва у другій половині XIX – на початку XX ст.

Тема 14. Розвиток української педагогічної науки в Україні у XX ст.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Розділ 1. ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ШКОЛИ І ПЕДАГОГІКИ

Тема 1. Предмет і завдання історії педагогіки.

Виховання у первісному суспільстві

Предмет, завдання, значення та структура курсу «Історія педагогіки». Історія педагогіки як історична і педагогічна наука. Зв'язок історії педагогіки з історією матеріальної і духовної культури. Історія педагогіки як фахова і як культурологічна дисципліна. Принципи побудови і методи дослідження історії педагогіки. Джерела історії педагогіки, їх класифікація.

Характеристика основних теорій походження виховання. Джерела вивчення педагогічного досвіду первісних людей. Особливості виховання на різних етапах розвитку первіснообщинного ладу. Виникнення організованих форм виховання. Первісні виховні інституції: рід, племя. Вікова ініціація. Дитячі ігри, традиції, звичаї, ритуали, обряди, реалізовані обряди, їх роль у вихованні підростаючого покоління. Перші в історії виховні заклади. Поява писемності. Піктографічне письмо. Передумови й процес виділення виховання в особливу форму суспільної діяльності. Проблема відокремлення розумового виховання від фізичної праці.

Рекомендована література: 13, 17, 18, 24, 32, 51, 72.

Тема 2. ВИХОВАННЯ, ШКОЛА І ЗАРОДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ В ДЕРЖАВАХ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ

Виховання та навчальна практика у країнах Стародавнього Сходу. Основні ознаки виховання у період становлення рабовласницького суспільства. Передумови виникнення перших шкіл. Розвиток систем письма у стародавніх народів. Характеристика шкільництва у стародавніх Шумері, Єгипті, Китаї, Індії.

Освітньо-виховні системи у державах Стародавньої Греції. Характеристика спартанської й афінської освітньо-виховних систем, їх порівняльний аналіз. Зміст і методика навчання у школах Стародавньої Греції. Буквоскладальний метод навчання грамоти. Індивідуальна форма організації навчання у школах Стародавніх Афін. Освіта в епоху еллінізму. Усуспільнення шкільної справи. «Сім вільних мистецтв». Характеристика еллінської системи освіти.

Зародження педагогічної теорії у філософських вченнях древньогрецьких мислителів. Педагогічні ідеї Демокрита, Сократа, Платона, Аристотеля. Виховання й шкільна освіта у Стародавньому Римі. Основні типи шкіл, зміст освіти і виховання в них. Педагогічні ідеї М. Ф. Квінтіліана.

Рекомендована література: 13, 17, 18, 24, 32, 51.

Тема 3. Розвиток школи, виховання і педагогічних ідей у середньовічній Європі, в епоху Відродження та Реформації

Загальна характеристика епохи середньовіччя у Європі. Основні ознаки й умови розвитку виховання й освіти. Основні типи виховання та освіти у Європі у період розквіту феодалізму: церковне, лицарське, бюргерське, практичне. Виховання й освіта жінок. Зміст освіти у церковних школах. Індивідуально-групова форма навчання. Катехізичний спосіб оволодівання знаннями. Мета, зміст та система лицарського виховання. Міські школи, їх історико-педагогічне значення. Виховання дітей селян. Особливості виховання дівчат. Педагогічна думка середньовіччя. Схоластика, її вплив на зміст і методику навчання. Начотництво й догматизм схоластичного навчання. Позитивні і негативні риси схоластики. Розвиток університетської освіти у середньовічній Європі. Суспільно-економічні умови їх виникнення, демократичні засади діяльності перших університетів. Структура, зміст освіти, методи навчання, атестація випускних університетів.

Загальна характеристика й умови виникнення європейського Відродження (XIV–XVI ст.) Основні ознаки педагогіки епохи гуманізму. Школа і педагогічна думка епохи Відродження. Педагогічні ідеї педагогів-гуманістів (Е. Роттердамський, Ф. Рабле, М. Монтень, Т. Мор, Т. Кампанелла, В. Фельтре). Реформація і контрреформація у Європі (XV–XVI ст.). Розвиток освіти у період Реформації. Характеристика єзуїтського виховання й освіти.

Рекомендована література: 13, 17, 18, 24, 32, 51, 53.

Тема 4. Педагогічна система Яна Амоса Коменського

Життя, педагогічна діяльність і теоретична спадщина Яна Амоса Коменського. Коменський і демократичний рух XVII ст. Основні риси і суперечності світогляду. Педагогічна теорія Коменського як частка плану вдосконалення людства. Загальна мета і завдання виховання «Велика дидактика» – теоретичне обґрунтування педагогіки нового часу. Принципи природовідповідності та народності виховання – методологічна основа педагогічної теорії Коменського.

Вчення про школу. Принципи побудови системи шкільної освіти. Вікова періодизація. Структура навчальних закладів, зміст освіти в них та вимоги до організації їх діяльності.

Дидактичні погляди Коменського. Сутність процесу навчання і завдання освіти. Вимоги до визначення змісту освіти. Принципи навчання. «Золоте правило дидактики». Проблема організації шкільного навчання. Обґрунтування класно-урочної системи. Вимоги до уроку. Методи і правила навчання. Проблема підручника та вимоги до нього. Характеристика підручників, складених Коменським.

Проблеми виховання і дисципліни у педагогічній теорії Коменського. Завдання, засоби та методи морального виховання. Проблема шкільної дисципліни. Коменський про педагогічну професію і вимоги до вчителя.

Рекомендована література: 13, 17, 18, 24, 51.

Тема 5. Шкільництво та педагогічна думка у Європі XVII – XVIII ст.

Англійська педагогіка XVII ст. Буржуазна революція в Англії XVII ст., її вплив на розвиток виховання й освіти. Педагогічна концепція Дж. Локка. Шляхи формування особистості джентельмена. Дж. Локк про зміст і методи розумового, морального й фізичного виховання дітей. Педагогічні погляди Дж. Беллєрса.

Освітній абсолютизм у Європі. Французьке просвітництво XVIII ст. Педагогічні ідеї французьких філософів-просвітників XVIII ст. К. Гельвеція і Д. Дідро. Педагогічна теорія Ж.-Ж. Руссо, загальні принципи розробленої ним виховної системи. Педагогічні погляди Дж. Беллєрса.

Освітній абсолютизм у Європі. Французьке просвітництво XVIII ст. Педагогічні ідеї французьких філософів-просвітників XVIII ст. К. Гельвеція і Д. Дідро. Педагогічна теорія Ж.-Ж. Руссо, загальні принципи розробленої ним виховної системи. Новаторський характер ідей Ж.-Ж. Руссо. Теорія природного і вільного виховання. Періодизація життя дитини, зміст і методи навчання й виховання на кожному з вікових періодів. Метод природних наслідків. Ж.-Ж. Руссо. про виховання жінок. Суперечності у педагогічних поглядах Ж.-Ж. Руссо.

Проблеми народної освіти у період французької революції кінця XVIII ст. Характеристика освітніх проектів Кондорсе, Талейрана, Лавуазьє, Лепелетєє. Історико-педагогічне значення ідей реорганізації освіти, висунутих діячами революції.

Особливості народної освіти у країнах Західної Європи XVII–XVIII ст. Моніторіальна система Бель-Ланкастера.

Рекомендована література: 13, 17, 18, 24, 36.

Тема 6. Розвиток школи і педагогіки у зарубіжних країнах у XIX ст.

Реформаторська педагогіка зарубіжних країн у кінці XIX-XX ст.

Педагогічна система Й. Песталоцці. Життя і діяльність, педагогічні дослідження Песталоцці. Соціологічні, психологічні та загально педагогічні основи ідей Песталоцці. Принцип природовідповідності. Теорія елементарної освіти. Дидактичні погляди, започаткування теорії формальної освіти. Зміст і методи розумового, морального, фізичного і трудового виховання. Методика початкового навчання. Проблема поєднання навчання з продуктивною працею

учнів. Проблема взаємодії сім'ї і школи у вихованні дітей, пріоритетність родинного виховання. Песталоцці про вчителя.

Розвиток філантропізму і неогуманізму у Німеччині. Основні ідеї педагогіки філантропізму та її представників: І. Базедова, Х. Кампе, Х. Зальцмана, Б. Блаше та ін. Організація філантропів і навчально-виховного процесу в них. Неогуманістичний напрям у педагогіці. Основні ідеї неогуманістів. Педагогічні ідеї В. Гумбольта.

Песталоцціанство у країнах Європи. Педагогічні погляди А. Дістервега. Загальнопедагогічні ідеї. Обґрунтування методологічних принципів виховання у творах Дістервега. Дидактика розвивального навчання. Дістервег про вчителя і його підготовку.

Педагогічна теорія Й. Гербарта. Розробка Гербартом методологічних засад педагогіки. Теорія багатостороннього інтересу. Структура процесу навчання і його формальні ступені. Вчення про методи навчання. Ідея виховуючого навчання. Основні засоби керування дітьми. Система морального виховання.

Педагогічні погляди і діяльність соціалістів-утопістів Р. Оуена та Ш. Фур'є.

Соціально-педагогічні експерименти Оуена у Нью-Ленарку. Система шкіл. Проблема поєднання навчання з продуктивною працею дітей у практиці Оуена. Педагогічний досвід комуни «Нова гармонія». Педагогічні ідеї у творах Ш. Фур'є. План ідеальної соціально-трудової організації суспільства Гармонії. Система виховання в суспільстві Гармонії.

Педагогічне вчення Ф. Фребеля. Фребель про дошкільне виховання. Прогресивна педагогіка в Росії. Педагогічні погляди і діяльність Л. Толстого. Теорія вільного виховання. Організація роботи Яснополянської школи. Педагогічні погляди П. Лесгафта.

Рекомендована література: 13, 17, 18, 21, 24, 34, 45, 52.

ТЕМА 7. реформаторська педагогіка зарубіжних країн у кінці XIX– початку XX ст

Нові тенденції у педагогічній теорії і практиці зарубіжних країн кінця XIX – поч. XX ст. Школа у провідних державах світу кінця XIX – поч. XX ст. Педагогічний традиціоналізм. Основні наукові напрямки зарубіжної реформаторської педагогіки кінця XIX – поч. XX ст. і їх характеристика. Педагогіка «вільного виховання». Педагогічні ідеї Е. Кей, Г. Шаррельмана. Педагогічна система М. Монтесорі. Експериментальна педагогіка та її представники. Зародження педології – наукового дитинознавства. Прагматична педагогіка. Педагогічні ідеї Дж. Дьюї. Теорія «громадянського виховання» і «трудової школи» Г. Кершенштейнера. Педагогіка «нового виховання» і «нових шкіл».

Рекомендована література: 13, 17, 18, 25, 27, 47, 53, 54.

РОЗДІЛ II. ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ І ПЕДАГОГІКИ

Тема 8. Виховання, школа і педагогічна думка Київської Русі

Виховання у східних слов'ян. Мета, зміст, засоби і традиції виховання у східних слов'ян. Етнопедагогіка. Джерела виховної мудрості. Виникнення і поширення писемності у східних слов'ян.

Зародження і розвиток шкільної освіти в Київській Русі. Передумови виникнення шкіл. Характеристика основних типів шкіл і виховання. Зміст і методика шкільного навчання. Освіта і виховання жінок. Ярослав Мудрий і розповсюдження книгописання на Русі. Порівняльний аналіз шкільництва й виховання в Київській Русі і західноєвропейських державах. Причини широкого розповсюдження і зростання освіти в Київській Русі.

Педагогічна думка у Київській Русі. Характеристика перекладних та оригінальних літературно-педагогічних пам'яток Київської Русі XI–XII ст. Історико-педагогічне значення «Повчання дітям» Володимира Мономаха.

Рекомендована література: 9, 13, 17, 18, 25, 27, 49, 52, 53.

Тема 9. Розвиток освіти і педагогічної думки в епоху українського Відродження (XVI - XVIII ст.)

Умови й загальна характеристика розвитку освіти в Україні у XVI –XVIII ст. Суспільно-політичні умови й причини відмінностей у розвитку освіти Лівобережної і Правобережної України. Виникнення і розвиток братських шкіл в Україні. Статути братських шкіл. Принципи організації, етапи розвитку, зміст і методика навчання у братських школах. Принципи організації, етапи розвитку, зміст і методика навчання у братських школах. Львівська братська школа і її значення. Творче використання Я. Коменським досягнень українських братських шкіл. Педагогічна діяльність учителів братських шкіл. Роль братських шкіл в українському національному відродженні.

Культурно-освітні осередки і перші вищі навчальні заклади в Україні. Острозька академія, її заснування, зміст освіти та роль у розвитку національної освіти. Києво-Могилянська академія, її організація, зміст і методика навчання, роль як загальноукраїнського освітнього центру. Міжнародне значення академії. Педагогічна діяльність викладачів Острозької і Києво-Могилянської академій.

Виховання й освіта в Запорізькій Січі. Основні риси й завдання козацької педагогіки. Зміст і структура козацької освіти й виховання. Зміст і засоби виховання дітей. Система шкіл Запорізької Січі, характеристика їх роботи.

Педагогічна думка в Україні XVI – перша пол. XVII ст. Навчальна література. Просвітницька діяльність І.Федорова, його перший буквар. Прогресивні педагогічні ідеї у творах видатних діячів українського відродження Лаврентія і Стефана Зизаніїв, І. Вишенського, К. Ставровецького,

І. Борецького, Памви Беринди, Г. Смотрицького, М. Смотрицького, Є. Славинецького і ін.

Освіта Правобережної і Західної України у другій пол. XVII–XVIII ст. Єзуїтські, протестантські, уніатські школи на Правобережжі. Посилення денаціоналізації українського народу засобами чужомовної школи. Діяльність Едукаційної комісії. Австро-угорські шкільні реформи кін. XVIII ст. і їх вплив на розвиток освіти в Західній Україні. Відкриття Львівського університету.

Розвиток шкільництва на Лівобережній Україні у другій пол. XVII–XVIII ст. Початкові навчальні заклади як найпоширеніша форма освіти Лівобережної України. Полкові і сотенні школи Гетьманської України. Розвиток січових шкіл у другій половині XVII–XVIII ст. Народні школи грамоти. Особливості розвитку шкільництва у зв'язку із втратою автономії України у другій пол. XVIII ст. Російська освітня реформа 1786 р. і її вплив на шкільництво України. Створення нових навчальних закладів: Харківського, Чернігівського, Переяславського колегіумів. Глухівської музично-співацької школи. Вища освіта Лівобережної України у другій половині XVII – XVIII ст.

Українське просвітництво XVIII ст. Педагогічні погляди і діяльність Г. Сковороди. Філософські основи педагогічних ідей Сковороди, ідея «спорідненої праці». Ідея природного виховання. Принцип народності в педагогічній спадщині Сковороди. Сковорода про завдання та засоби розумового, морального, фізичного, трудового, естетичного виховання. Проблема сімейного виховання у творах Сковороди. Сковорода про вчителя і вчительську працю. Освітня діяльність С. Яворського, Ф. Прокоповича.

Рекомендована література: 5, 6, 7, 9, 13, 17, 18, 25, 27, 53, 56.

Тема 10. Розвиток української педагогіки й шкільництва у першій половині XIX ст.

Характеристика системи освітніх закладів в Україні під Російською імперією у першій пол. XIX ст. Вплив освітніх реформ Росії 1804 і 1828 рр. на шкільництво України. Створення державної системи освіти; відкриття на території України нових типів навчальних закладів. Особливості розвитку шкільництва у різних навчальних округах підросійської України. Становлення і розвиток університетської освіти. Харківський університет. Кременецький ліцей.

Освіта в Східній Галичині, на Буковині і Закарпатті у першій половині XIX ст. Австро-Угорські шкільні реформи поч. XIX ст. і створення на західно-українських землях державної системи народної освіти. Система початкових і середніх навчальних закладів. Перехід народних шкіл у відання консисторій. Особливості розвитку шкільництва на Буковині і Закарпатті. Вища освіта на

західноукраїнських землях у першій пол. XIX ст. Активізація боротьби українського народу за рідну школу і мову. Особливості педагогічної освіти.

Педагогічна думка в Україні першої пол. XIX ст. Педагогічні ідеї Т. Шевченка. Шевченко про виховний ідеал. Проблема народної української школи та її відродження у творах Шевченка. Діяльність Шевченка по створенню підручників для українських шкіл. Відображення у спадщині Шевченка проблеми сімейного виховання. Шевченко про особу вчителя.

Розвиток прогресивних педагогічних ідей у творчості та діяльності І. Котляревського, П. Куліша. Куліш і проблема створення українського підручника. Створення української абетки, правопису «кулішівка». Освітні виховні ідеї М. Костомарова. Педагогічні погляди і діяльність М. Драгоманова. Історико-педагогічне значення діяльності діячів «Руської трійці» – М. Шашкевича, Я. Головацького, І. Вагилевича.

Педагогічна діяльність О. Духновича. Історико-педагогічне значення підручників для початкової школи та підручника з педагогіки, створених Духновичем. Ідея народності виховання. Духнович про принцип природовідповідності виховання. Проблеми фізичного, морального, розумового виховання у спадщині Духновича. Дидактичні погляди Духновича. Духнович про роль учителя у формуванні особистості.

Рекомендована література: 9, 13, 17, 18, 23, 25, 27, 52, 53, 57, 58, 59 .

Тема 11. Педагогічна система К. Д. Ушинського

Головні віхи життя і діяльності К. Д. Ушинського. Світогляд. Новаторство та педагогічна творчість К. Д. Ушинського. Теоретичне обґрунтування педагогіки.

Ушинський про педагогіку як науку і як мистецтво виховання. Проблема цілей виховання у працях Ушинського. Принцип народності виховання. Розробка Ушинським наукових засад національного виховання. Ушинський про рідну мову. Реалізація у спадщині Ушинського традицій народної педагогіки.

Дидактичні погляди Ушинського. Основні закономірності процесу навчання.

Вчення про ступені пізнання. Ушинський про формальну і матеріальну цілі навчання. Основні функції навчання. Новаторство Ушинського у розробці дидактичних принципів. Удосконалення класно-урочної системи навчання. Типи і структура уроків. Розробка методів навчання. Вимоги до підручників. Характеристика підручників, складених Ушинським: «Рідне слово», «Дитячий світ».

Ушинський про гармонійний розвиток особистості. Шість великих вихователів. Основні засоби і методи морального, фізичного, естетичного, трудового виховання. Роль праці у житті і вихованні людини.

Ушинський про вчителя і його підготовку. Система і зміст педагогічної освіти. Педагогічна практика як елемент підготовки вчителя. Проблема підвищення кваліфікації вчителів. Вплив педагогічних ідей Ушинського на розвиток педагогіки і школи в Україні.

Рекомендована література: 13, 17, 18, 25, 27, 52, 53, 59.

Тема 12. Розвиток української педагогіки і шкільництва у другій половині XIX - на початку XX ст.

Характеристика розвитку освіти в Україні під Російською імперією у другій пол. XIX ст. Вплив російських шкільних реформ 60–70 рр. на шкільництво України. Система навчальних закладів початкової і середньої освіти та особливості поширення в Україні. Реакційна політика царського уряду Росії у галузі народної освіти. Розвиток недільних шкіл. Розвиток приватних навчальних закладів. Колегія Павла Галагана. Реформа вищої освіти. Особливості вищої жіночої освіти в Україні. Фребелівський жіночий педагогічний інститут. Створення нових типів навчальних закладів. Характеристика системи народної освіти, яка склалася в Росії і на територіях підросійської України на початку XX ст.

Характеристика розвитку освіти й шкільництва на західноукраїнських землях у другій половині XIX ст. – на початку XX ст. Зміни в розвитку української освіти під впливом демократичної революції в Австро-Угорщині 1848 року. Австро-угорські шкільні реформи другої пол. XIX ст. Зміни в розвитку освіти Західної України під впливом нових освітніх законів. Особливості поширення початкових і середніх навчальних закладів в Західній Україні у другій половині XIX ст. – на поч. XX ст. Запровадження утравізму в школі. Розвиток жіночої освіти. Особливості розвитку педагогічної освіти в Західній Україні. Вища освіта.

Боротьба українського в Україні другої половини XIX ст. Педагогічні погляди і діяльність М. Пирогова, Х. Алчевської, М. Корфа, Б. Грінченка, І. Франка, Л. Українки, Т. Лубенця.

Рекомендована література: 1 – 4, 11, 13, 17, 18, 24, 25, 27, 31, 33, 36, 39, 53, 57, 61–66.

Тема 13. Розвиток освіти й шкільництва в Україні у XX ст.

Доба української революції і початок національного, культурного й освітнього відродження. Виникнення Центральної Ради і її діяльність. Вплив лютневої революції 1917 року в Росії на суспільно-політичну ситуацію та умови розвитку освіти в Україні. Освіта в Україні під час Тимчасового уряду (лютий-червень 1917 р.). Роль громадських організацій у розвитку освіти. Всеукраїнський з'їзд учителів у квітні 1917 року і його рішення. Шкільництво в

Українській державі у період правління Центральної Ради. Українізація школи. Рішення Всеукраїнських учительських з'їздів (літо 1917 р.), їх значення для оформлення національної системи освіти. Розвиток освіти у період Гетьманату. Освітня політика у період Директорії відновленої УНР. «Проект єдиної школи в Україні». Діяльність ЗУНРу галузі освіти і виховання. Педагогічні ідеї С. Сірополка.

Освіта у перші роки становлення радянської влади в Україні (1917–1920 рр.). Основні засади освітньої політики українських більшовиків. Робота по створенню української радянської системи освіти. «Положення про єдину трудову школу УРСР». «Декларація про соціальне виховання дітей». Схема шкільної світи за проектом Г. Гринька. Відмінності між системами освіти Радянської України і Росії. Розвиток українського шкільництва між першою і другою світовими війнами. «Кодекс законів про народну освіту в УРСР» (1922 р.). Різноманітність типів навчальних закладів в Радянській Україні у 20-х роках. Характеристика програмно-методичної роботи, змісту, організації та методів навчально-виховного процесу в загальноосвітніх школах Радянської України у 20-30 рр. Постанови ЦКВКП(б) про школу 30-х років – гальмо демократичних засад розвитку шкільництва. Уніфікація освіти в Радянській Україні у 30-х роках, запровадження нової системи освіти. Характерні риси радянської тоталітарної школи і системи виховання. Українська школа у роки другої світової війни. Розвиток української освіти в повоєнний час. Освітні реформи 50–80-х років.

Рекомендована література: 13, 17, 18, 25, 27, 50, 53.

Тема 14. Розвиток української педагогічної науки в Україні у XX ст.

Просвітницька діяльність діяльність і педагогічні погляди відомих діячів періоду української революції (1917–1919 рр.): М. Грушевський, І. Стешенко, С. Русова. Концепція національного виховання С. Русової. Розробка С. Русовою фундаментальних проблем теорії навчання і виховання. Теорія дошкільного виховання С. Русова про вчителя.

Педагогічна спадщина Г. Ващенка. Створення Ващенком української національної педагогіки. Ващенко про український виховний ідеал. Ващенко про завдання гармонійного виховання української молоді. Створення Ващенком української національної системи освіти і виховання.

Життя, педагогічна діяльність і теоретична спадщина Антона Семеновича Макаренка. Вчення про виховний дитячий колектив. Проблема виховання свідомої дисципліни. Питання трудового виховання дітей та поєднання навчання із продуктивною працею. Виховання дітей в сім'ї. Думки А. Макаренка з питань педагогічної майстерності.

Життя, педагогічна діяльність і теоретична спадщина Василя Олександровича Сухомлинського. Сухомлинський і народна педагогіка. Проблема проектування людини. Питання формування культури розумової праці школярів у спадщині В. Сухомлинського. Всебічний і гармонійний розвиток особистості як основа виховання дитини. Проблема, морального, естетичного, трудового та фізичного виховання. Проблема самовиховання. Виховання колективізму, гармонія інтересів особистості і колективу.

Відродження національної системи виховання та шкільництва у період становлення незалежної України у кінці XX ст. Регіональні концепції національної школи, повернення до джерел народної педагогіки. Державно-правові документи про визначення стратегій і перспектив розвитку освіти в Україні на XXI ст.

Рекомендована література: 13–18, 25, 27, 37, 41–46, 50–53, 67–71, 73–75.

Плани семінарських занять
Семінарське заняття №1
Освіта і виховання в дохристиянському добу та епоху Середньовіччя

1. Питання для фронтальної бесіди

1. Історія педагогіки як наука: предмет, завдання, основні джерела.
2. У чому сутність основних зарубіжних теорій про походження виховання?
3. Які причини виникнення письма? У чому суть піктографічного письма?
4. У яких цивілізаціях і коли виникли перші школи? Що було метою і змістом виховання і навчання в країнах Давнього Сходу?
5. Філософсько-педагогічна думка Стародавньої Греції.

2. Питання для обговорення

- Які чинники визначали громадський характер виховання дітей у первіснообщинному суспільстві?
- Що було метою і змістом виховання дітей у цей період?
- Хто виступав вихователями дітей на різних етапах розвитку первісного суспільства?
- Розкрийте зміст навчання й виховання хлопчиків-спартанців у егелах.
- Розкрийте сутність навчання та виховання у школах граматистів, кіфаристів, у палестрі та в гімнасіях.
- Назвіть спільні й відмінні риси в системі виховання й навчання міст-держав Спарти й Афін.
- Охарактеризуйте вікову періодизацію, встановлену Арістотелем та зміст навчання в кожному з виділених ним періодів.
- У чому сутність евристичного методу навчання Сократа?
- Розкрийте зміст проекту системи виховання дітей і молоді, накреслений Платоном.
- Охарактеризуйте провідні педагогічні ідеї М. Квінтіліана.

Тематика рефератів

Охарактеризуйте зміст навчання й виховання в школах Древньої Греції та Стародавнього Риму.

Література:

1. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва. Навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів / В.Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.
2. Левківський М. В. Історія педагогіки: підручник / М. В. Левківський. – Київ: центр навчальної літератури, 2003. – 360 с.
3. Любар О.О., Федоренко Д.Т. Історія педагогічної думки і освіти в Україні / О.О. Любар, Д.Т. Федоренко. – Ч.ІІІ.: У неволі. – К., 1996. – 104 с.
4. Сухомлинська О. В. Історія педагогіки як наука і як навчальний предмет: актуальні

Семінарське заняття № 2

1. Питання для фронтальної бесіди

1. Що Ви вкладаєте в поняття «Середньовічна епоха», «Відродження», «Ренесанс»?
2. Система виховання в Середньовічній Європі.
3. Виникнення університетів, організація навчання.
4. Особливості освітньо-виховної практики та педагогічної думки в епоху Середньовіччя.

2. Питання для обговорення

- У чому полягає сутність схоластичного навчання?
- Охарактеризуйте церковно-монастирську систему освіти середньовічної Європи.
- Розкрийте сутність середньовічного лицарського виховання.
- Охарактеризуйте структуру та зміст навчання у середньовічних західноєвропейських університетах.

Тематика рефератів

Християнство та його вплив на розвиток школи і педагогічної думки в епоху Середньовіччя.

Характерні риси педагогіки епохи Відродження та її найвидатніші представники.

Література:

1. Динаміка культурно-історичних процесів у Європі // Історія світової культури / Левчук Л.Т. та ін. – К.: Либідь, 1997. – 448 с.
2. Історія педагогіки. Навчальний посібник для педінститутів. (За ред. Гриценка М.С.). – К.: Вища школа, 1973. – 447 с.
3. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва. Навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів / В.Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.
4. Левківський М. В. Історія педагогіки: підручник / М. В. Левківський. – Київ: центр навчальної літератури, 2003. – 360 с.
6. Любар О.О., Федоренко Д.Т. Історія педагогічної думки і освіти в Україні / О.О. Любар, Д.Т. Федоренко. – Ч.ІІІ.: У неволі. – К., 1996. – 104 с.

Семінарське заняття №3

Розвиток освіти і педагогічної думки XVII – першій половині XIX ст.

1. Питання для фронтальної бесіди

1. Причини суттєвих змін у поглядах на освіту й виховання у державах Західної Європи на межі XVII-XIX ст.

2. Питання для обговорення

- Життя і діяльність Я. А. Коменського.
- Педагогічні ідеї Дж. Локка.

- Ідея вільного виховання Ж.-Ж. Руссо.
- Охарактеризуйте дидактичні принципи та методи початкового навчання Й. Г. Песталоцці.

Тематика рефератів:

- «Презентація» особи і педагогічних ідей визначних представників XVII – початку XVIII ст. (на основі окремих письмових повідомлень і матеріалів):
- Я. А. Коменського;
 - Ж.-Ж. Руссо;
 - Дж. Локка;
 - Охарактеризуйте дидактичні принципи та методи початкового навчання Й.Г. Песталоцці.
 - Проаналізуйте дидактичні принципи і правила навчання А. Дістервега.
 - Розкрийте сутність поглядів на процес навчання Й. Гербарта.
 - Охарактеризуйте спільне й відмінне в поглядах на виховання Й. Г.Песталоцці та А. Дістервега.

3. Завдання для домашнього письмового опрацювання

Виписати провідні ідеї «Великої дидактики» Я. А. Коменського.

Література:

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія, теорія : Підручник. – К.: Либідь, 1998. – 560 с.
2. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва. Навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів / В.Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.
3. Левківський М. В. Історія педагогіки: підручник / М. В. Левківський. – Київ: центр навчальної літератури, 2003. – 360 с.
4. Любар О.О., Федоренко Д.Т. Історія педагогічної думки і освіти в Україні / О.О. Любар, Д.Т. Федоренко. – Ч.ІІІ.: У неволі. – К., 1996. – 104 с.
5. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/section/23/85/>

Семінарське заняття №4

Школа й педагогічні ідеї XV-першої половини XVIII ст.

1. Питання для фронтальної бесіди

1. Особливості розвитку української школи й педагогічної думки в XV-першій половині XVIII ст.

2. Питання для обговорення

- Початкове шкільництво в Україні XV - першої половини XVIII ст.
- Острозька академія.
- Виникнення і розвиток братських шкіл та їх роль у формуванні національної самосвідомості й культури.
- Києво-Могилянська академія як всеукраїнський культурно-освітній центр.
- Козацька педагогіка-унікальне явище світової педагогічної думки.

3. Завдання для домашнього письмового опрацювання

- Виписати провідні положення концепції «Українська козацька педагогіка».

- На основі ознайомлення зі Статутом Львівської братської школи зробити письмовий висновок про його роль у формуванні класноурочної системи навчання.

4. Тематика рефератів

- Павло Русин і Юрій Дрогобич – визначні діячі української національної епохи Відродження.

- Князь Костянтин Острозький – меценат українського шкільництва.

- Видатні випускники та викладачі братських шкіл і Києво-Могилянської академії.

- Статути братських шкіл, підручники і навчальні посібники як педагогічні пам'ятки XVI–XVIII ст.

5. Гра „ЩО? ДЕ? КОЛИ? “ (питання додаються)

Література:

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія, теорія: Підручник / А.М. Алексюк.. – К.: Либідь, 1998. – 560 с.

2. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва. Навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів / В.Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.

3. Левківський М. В. Історія педагогіки: підручник / М. В. Левківський. – Київ: центр навчальної літератури, 2003. – 360 с.

4. Любар О.О., Федоренко Д.Т. Історія педагогічної думки і освіти в Україні / О.О. Любар, Д.Т. Федоренко. – Ч.ІІІ.: У неволі. – К., 1996. – 104 с.

5. Руденко Ю., Руденко В. Виховання в учнів лицарської духовності // Рідна школа. – 1996. - №7. – С. 51–55.

6. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/section/23/85/>

Гра “ЩО ? ДЕ ? КОЛИ ?”

- Яку роль у розвитку школи й педагогічної думки в Україні відіграв український національно-визвольний, зокрема козацький рух?
- Які причини виникнення Острозької школи-академії та братських шкіл в Україні?
- У чому проявилися принципи демократизму й гуманізму в навчально-виховному процесі братських, січових і козацьких шкіл?
- Які традиції навчання й виховання епох Відродження, Реформації та Просвітництва доцільно творчо використовувати в сучасній школі та педагогіці?
- У чому полягала дослідницька робота науково-перекладацького гуртка Острозької академії ?
- У чому полягає історичне значення двох друкарень князя К. Острозького в Острозі і Дермані ?
- Назвіть ректорів Острозької академії.

- Яку роль відіграла Галшка Гулевичівна у заснуванні Київської братської школи ?
- В якому році Київська колегія отримала офіційний статус Академії? Що змінилося в педагогічному процесі ?
- У чому суперечливість історичного портрету Петра Могили?
- Яку роль в історії Києво-Могилянської академії відіграв митрополит Самуїл Миславський ?
- Назвіть типові прикмети європеїзму в українській педагогіці й школі XVII – XVIII ст.

Практичне заняття №5

Розвиток освіти і педагогічної думки наприкінці XVIII-у першій половині XIX ст.

1. Питання для фронтальної бесіди

1. Історичні події, що привели до занепаду народної освіти в Україні у другій половині XVIII - на початку XIX ст.
2. Найвидатніші представники зарубіжної та української педагогічної думки означеної доби, їх життєвий шлях і педагогічна діяльність.

2. Завдання для письмового контролю під час практичного заняття

- Визначте позитивні та негативні риси освітньої реформи 1786 р. в Російській імперії.
- Розкрийте зміст освітніх реформ кінця XVIII - початку XIX ст. в Австрійській імперії та їх наслідки для шкільництва Галичини.
- Визначте переваги освітньої реформи в Росії 1804 р. порівняно з реформою 1786 р. та охарактеризуйте її вплив на розвиток різних типів навчальних закладів в Україні.
- Розкрийте причини та визначте сутність контрреформи освіти в Російській імперії 1828 р.
- Охарактеризуйте принцип народності у вихованні, обґрунтований Г.Сковородою.
- Розкрийте сутність ідеї природного виховання Г. Сковороди.
- Охарактеризуйте погляди Г. Сковороди на мету та зміст виховання.
- Визначте спільне й відмінне в педагогічних поглядах Г. Сковороди та Ж.-Ж. Руссо.

3. Тематика рефератів

Діяльність «Руської трійці» в Галичині та Кирило-Мефодіївського братства в Наддніпрянській Україні в царині національного культурно-освітнього розвитку.

Місце і роль Харківського та Львівського університетів у культурно-освітньому поступі українців першої половини XIX ст.

Література:

1. Біднов В. Школа й освіта на Україні / В кн: Українська культура: Лекції за ред. Д. Антоновича. – К., 1993.

2. Дічек Н. Шлях до щастя Григорія Сковороди / Н. Дічек // Шлях освіти. – 2003. – № 4. – С. 43–48.
3. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва. Навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів / В.Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.
4. Левківський М. В. Історія педагогіки: підручник / М. В. Левківський. – Київ: центр навчальної літератури, 2003. – 360 с.
5. Любар О.О., Федоренко Д.Т. Історія педагогічної думки і освіти в Україні / О.О. Любар, Д.Т. Федоренко. – Ч.ІІІ.: У неволі. – К., 1996. – 104 с.
6. Ступарик Б. Шкільництво Галичини /1772–1939 рр./ Б. Ступарик. – Івано-Франківськ, 1994. – С.8–27.
7. Франкова І. Реформи освіти в Російській імперії за правління Катерини II / І. Франкова // Шлях освіти. – 2003. – №3. – С. 54–55.
8. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/section/23/85/>

Семінарське заняття №6

Освітня діяльність і педагогічні погляди К. Д. Ушинського та О. В. Духновича

1. Питання для фронтальної бесіди

1. Провідні чинники, які спонукали К. Ушинського та О. Духновича зосередити свою увагу на проблемах тогочасної освіти й педагогіки.
2. Родовід К. Ушинського, його українське походження.
3. Основні етапи педагогічної діяльності К. Ушинського.
4. Життєвий шлях і педагогічна діяльність О. Духновича.

2. Питання для обговорення

1. К. Ушинський про людину як предмет виховання та про педагогіку як суспільну науку і мистецтво виховання.
2. Ідея народності виховання в педагогічній спадщині К. Ушинського та О. Духновича.
3. К. Ушинський і О. Духнович про рідну мову як основу формування життя людини.
4. Дидактичні погляди і вказівки К. Ушинського та принципи навчання О.Духновича.
- 2.5. К. Ушинський і О. Духнович про вчителя та його підготовку до навчально-виховної діяльності.

3. Завдання для домашнього письмового опрацювання

1. Законспектувати статтю К. Ушинського «Рідне слово».
2. Зробити анотацію статті К. Ушинського «Про народність у громадському вихованні», фрагментів підручника О. Духновича «Народна педагогіка».

4. Тематика рефератів

К. Ушинський і О.Духнович про працю як важливий засіб виховання особистості.

Моральне виховання в системі педагогічних поглядів К. Ушинського і О. Духновича.

Національний характер творчої спадщини та ідей народних педагогів К. Ушинського і О. Духновича.

Вплив ідей К. Ушинського і О. Духновича на розвиток школи і педагогічної думки в Україні.

К. Ушинський і Україна.

5. Питання для самоконтролю та роздумів

- Як К. Ушинський визначав сутність педагогічної науки? Чому називав педагогіку мистецтвом виховання?
- Що вкладав К. Ушинський у поняття «народність у вихованні»?
- Що становить суть поняття «народна педагогіка» у спадщині О.Духновича?
- Які елементи народної педагогіки використовували в своїй діяльності К.Ушинський і О. Духнович?
- Як К. Ушинський і О. Духнович ставилися до вивчення іноземних мов та досвіду виховання в інших країнах?
- Який внесок зробив К. Ушинський в розробку класно-урочної системи? Чи згодні Ви зі словами К. Ушинського: «Коли зникає мова народна, народу більше немає»?

Література

1. С. Народознавча педагогіка Олександра Духновича // Рідна школа. –1992. – № Жупанин 10.
2. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва. Навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів / В.Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.
3. Левківський М. В. Історія педагогіки: підручник / М. В. Левківський. – Київ: центр навчальної літератури, 2003. – 360 с.
4. Любар О. О. Історія педагогічної думки і освіти в Україні / О. О. Любар, Д. Т. Федоренко. – Ч.ІІІ.: У неволі. – К., 1996. – 104 с.
5. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні: Нариси /За ред. М. Ярмаченка. – К.,1991.
6. Ушинський К. Д. Праця в її психічному і виховному значенні. Про народність у громадському вихованні. Про користь педагогічної літератури. Рідне Слово // Ушинський К. Д. Вибрані пед. твори. - К., 1983. - Т. 1.
7. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/section/23/85/>

Семінарське заняття №7

Просвітницька діяльність і педагогічні погляди видатних громадських діячів, письменників і педагогів другої половини XIX-початку XX ст. (теоретична конференція)

1. Питання для фронтальної вступної бесіди

1. Причини та зміст реформування освіти у провідних державах Заходу у другій половині XIX - на початку XX ст.
2. Сутність освітньої політики урядів російської та Австро-Угорської імперії та її вплив на стан школи й педагогічної думки на українських землях.

2. Тематика повідомлень з теми заняття

- Суспільно-педагогічний рух 60–80-х рр. та його вплив на розвиток шкільно-освітньої справи в Наддніпрянській і в Наддністрянській Україні.
- Педагогічна діяльність М. Пирогова.

- Педагогічні ідеї Т. Шевченка та П. Куліша.
- Просвітницька діяльність і педагогічні погляди І. Франка.
- Педагогічні ідеї у творчій спадщині М. Драгоманова.
- Педагогічні ідеї та освітня діяльність Б. Грінченка.
- Просвітницько-педагогічна праця Х. Алчевської.
- Сутність педагогічних ідей М. Коцюбинського, Л. Українки, С. Васильченка.

3. Питання для самоконтролю

- Які найхарактерніші ознаки суспільно-педагогічного руху 60-80 х рр. на східно- і західноукраїнських землях Ви можете назвати? Чим вони зумовлені?
- Які реформи освіти були проведені в другій половині XIX ст. в Російській та Австро-Угорській імперіях? Яким чином вони вплинули на розвиток українського шкільництва?
- У чому виявилася русифікаторська освітня політика царизму та колонізаторська з боку переважаючої польської більшості в Галичині у другій половині XIX ст.?
- Які чинники зумовили активізацію шкільно-освітнього життя на західноукраїнських землях у перше десятиріччя XX ст.?
- Які культурно-освітні та педагогічні організації займалися вирішенням проблем рідномовного шкільництва на українських землях на межі XIX - XX ст.?
- Яку роль в розвитку мережі різних типів шкіл відіграли в Наддніпрянській Україні земства?

Література:

1. Березовська Л. Шкільна реформа 60-х років XIX ст.: причини, хід і напрями / Л.Березовська Л. // Шлях світи. – 2004. – №4. – С. 38–42.
2. Бойко А. М. та ін. Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українські педагоги / А. М. Бойко. – К.: Професіонал, 2004. – 576 с.
3. Бондаренко Г.В. З історії розвитку середньої загальної освіти: реальні училища / Г.В. Бондаренко // Педагогіка і психологія. – 2004. – №1. – С. 135–142.
4. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва. Навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів / В.Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.
5. Левківський М. В. Історія педагогіки: підручник / М. В. Левківський. – Київ: центр навчальної літератури, 2003. – 360 с.
6. Любар О. О. Історія педагогічної думки і освіти в Україні / О. О. Любар, Д. Т. Федоренко. – Ч.ІІІ.: У неволі. – К., 1996. – 104 с.
7. Лосева Н.М. Питання самореалізації в історії української і російської педагогіки (друга половина XIX – початок XX ст.) / Н. М. Лосева // Педагогіка і психологія. – 2004. – №2. – С. 140-152.
8. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX-XX ст.). Хрестоматія / упор.: Березовська Л.Д. та ін.. – К.: Науковий світ, 2003. – 418 с.
9. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/section/23/85/>

Семінарське заняття № 8
Освітня діяльність і літературно-педагогічна спадщина
А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського в контексті сучасності

1. Питання для фронтальної бесіди

1. Сутність політики українізації та її вплив на розвиток школи в Україні у 20-х – на початку 30-х рр. ХХ ст.
2. Характерні риси радянської тоталітарної школи і системи виховання. Найважливіші освітні документи 30–80-х рр., у яких вони знайшли своє відображення.

2. Питання для обговорення

1. Становлення радянської педагогічної науки в Україні довоєнного періоду.
2. Педагогічна система А. Макаренка: сутність, провідні положення, можливості використання в сучасних умовах.
3. Педагогічна діяльність і літературно-педагогічна спадщина В. Сухомлинського.

3. Завдання для домашнього письмового опрацювання

1. Прочитати статтю Г. Ващенко. Аргументувати своє ставлення до висновків автора про А. Макаренка.
2. З «Педагогічної поеми» А. Макаренка виписати 3-4 конкретні характеристики вихованців.
3. Підготувати тези лекції А. Макаренка «Педагогіка індивідуальної дії» /Твори: Т.5. – С. 163–190.
5. Законспектувати статтю В. Сухомлинського «Слово рідної мови».
6. Із праць В.Сухомлинського виписати цитати, які розкривають його погляди на дитячі колективи. Порівняти його позиції з підходами А. Макаренка. В чому вони співпадають, в чому різняться?

4. Тематика рефератів

Вчення А. С. Макаренка і В. О. Сухомлинського про колектив.
А. С. Макаренко і В. О. Сухомлинський про батьківський авторитет.
А. С. Макаренко і В. О. Сухомлинський про вчителя і вимоги до нього.
Народнопедагогічні основи творчості В. О. Сухомлинського.

5. Запитання і завдання для самоконтролю та для роздумів

- Які завдання в галузі народної освіти поставили більшовики в 1918–1920 рр.? У яких документах вони знайшли своє законодавче закріплення?
- Які зміни в структурі освіти передбачав проект радянської освітньої системи в Україні, запропонований Г. Гриньком?
- Якими були провідні ідеї соціального виховання в Україні? У якому документі вони відображені?
- Що зумовило політику «українізації» в культурно-освітньому житті України 20-х - поч. 30-х рр.?
- Які основні освітні завдання вирішувала радянська влада в Україні в 40-х та поч. 50-х рр.? У 80-х рр.?
- Як трактували мету виховання А. Макаренко і В. Сухомлинський?
- Як розуміти положення В. О. Сухомлинського: «Школа – це колиска народу»?

• Як ставився В. О. Сухомлинський до А. С. Макаренка та до педагогічного виховного досвіду минулого?

Література:

1. Бондар Л. С. Гуманістичне виховання школярів у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського / Л. С. Бондар // Педагогіка і психологія. – 2004. – №2. – С. 5–10.
2. Дічек Н. Спадщина А.Макаренка в контексті сучасних проблем соціального виховання в Бразилії / Н. Дічек // Шлях освіти. – 2004. - №3. – С. 5-10.
3. Іфферт В. Ти живеш серед людей, моя дитино (До 85-річчя від дня народження В.Сухомлинського) / В. Іфферт // Шлях освіти. – 2004. - №2. – С.41-43.
4. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва. Навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів / В. Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.
5. Кравцов В. О. Вимоги до професійної культури вчителя в педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського / В. О. Кравцов // Педагогіка і психологія. – 2004. - №1. – С. 21-31.
6. Левківський М. В. Історія педагогіки: підручник / М. В. Левківський. – Київ: центр навчальної літератури, 2003. – 360 с.
7. Любар О. О. Історія педагогічної думки і освіти в Україні / О. О. Любар, Д. Т. Федоренко. – Ч.ІІІ.: У неволі. – К., 1996. – 104 с.
8. Побірченко Н. С. Василь Сухомлинський: формування дитячої особистості засобами художньої літератури / Н. С. Побірченко // Педагогіка і психологія. – 2004. – №1. – С.5-12.
9. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Сто порад вчителю. – Вибр. твори в 5-ти т. – К., 1976.
10. Хромова О. Л. В. О. Сухомлинський про виховання важких дітей і підлітків / О. Л. Хромова // Педагогіка і психологія. – 2004. – №1. – С. 12–20.
11. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/section/23/85/>

Список рекомендованої літератури:

1. Алчевська Христина // Енциклопедія історії України: У 5 т. / Голов. ред. В. А. Смолій. – К., 2003. – Т. 1. – С. 69: ілюстр.
2. Алчевская Христина Даниловна // Педагогическая энциклопедия: В 4 т. / Гл. ред. И. А. Каиров, Ф. Н. Петров. – М., 1964. – Т. 1. – С.72–73.
3. Алчевська Христина Данилівна // Український радянський енциклопедичний словник / Відп. ред. А. В. Кудрицький. – 2-е вид. – К., 1986. – Т. 1. – С. 56–57.
4. Алчевська Христина Данилівна (1841–1920): Укр. педагог., освіт. діяч // Провідники духовності в Україні: Довідник / За ред. І. Ф. Кураса. – К., 2003. – С. 346–347.
5. Бабич Сергій. Творчість Мелетія Смотрицького у контексті раннього українського бароко. Монографія [у надзаг.: Львівська медієвістика. – Вип. 2] / За редакцією проф. Богдани Криси. – Львів: Свічадо, 2008. – 180с.
6. Білецький В. С. Українська національна еліта XVII–XVIII ст.: Феофан Прокопович / В. С. Білецький// Схід. – № 9–10(18–17). – 1997. – С. 53–56.
7. Ботвинник М. Б. ЛаврентийЗизаний / М. Б. Ботвинник. – Минск, 1973.
8. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава, 1994. – 191 с.
9. Гайдай Л. Історія України в особах, термінах, назвах і поняттях / Л. Гайдай. – Луцьк: Вежа, 2000.
10. Гельвецій, К. А., Про людину, її розумові здібності та її виховання; Пер. з франц. В. Підмогильний. – К. : «Основи», 1994. – 416 с. – ISBN 5-7707-5608-X.
11. Генік С. 150 видатних українок / С. Генік. – Івано-Франківськ, 2003. – С. 9–10: ілюстр.
12. Державна Національна програма “Освіта (Україна ХХІ століття)”. – К.: Райдуга, 1994. – 61 с.
13. Джуринський А. Н. Історія зарубіжної педагогіки: Навчальний посібник / А. Н. Джуринський. – М., 1998. –185 с.
14. Джус О. В. Творча спадщина Софії Русової періоду еміграції / Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника / О. В. Джус. – Івано-Франківськ, 2002. – 260 с.
15. Дічек Н. Ідеолог патріотизму Г. Ващенка / Н.Дічек // Педагогічна газета. – 2003. – № 3. – С. 8.
16. Добрянський Б. Його гаслом було: «Служіння Богові та Україні»: До 125-річчя від народження професора Г. Ващенка / Б.Добрянський // Українська мова та література в школі. – 2003. – №11. – С.17–18.
17. Історія педагогіки та освіти. Від зародження виховання в первісному суспільстві до кінця ХХ ст.: Навчальний посібник для педагогічних навчальних закладів Під ред. А. І. Піскунова. – М., 2001.
18. Історія педагогіки: курс лекцій. Навчальний посібник / К., 2004. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-book-69.htm>
19. Коваль О. Григорій Ващенко – людина – педагог – державник / О. Коваль // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – № 2–3. – С 145 – 149.
20. Ковальчук О. Виховна система Григорія Ващенка як складова європейської гуманітарної традиції / О. Ковальчук // Вища освіта України. – 2003. – № 4. – С. 117–120.
21. Коджаспірова Г. М. Історія освіти і педагогічної думки / Г. М. Коджаспірова. – М., 2003. – С. 90.
22. Кирило-Мефодіївське товариство // Літературознавча енциклопедія / Автор-укладач Юрій Ковалів. – Т. 1. – К.: Видавничий центр «Академія», 2007. – С. 475–476.
23. Корф Н. А. Наш друг: Книга для чтения учащихся в школе и дома, руководство к начальному обучению родному языку / Н. А. Корф. – СПб., Изд. Д. С. Кожанчикова, 1871. – 360с.

24. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва. Навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів / В.Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.
25. Левківський М. В. Історія педагогіки: підручник / М. В. Левківський. – Київ: центр навчальної літератури, 2003. – 360 с.
26. Кучинський М. Педагог і вчений (Софія Русова) / М. Кучинський // Історичний календар. – 2001. – К., 2001. – с. 115–118.
27. Литвинов В. Ренесансний гуманізм в Україні / В. Литвинов. – К.: В-во Соломії Павличко «Основи», 2000. – С. 24.
28. Мазур Г. Педагогічну спадщину С. Ф. Русової – в масову практику роботи національної школи / Г. Мазур // Початкова школа. – 2001. – №5. – с. 51–53.
29. Меморіальний альманах. У 2-х т. – К.: ЄВРОІМІДЖ, 2002. – Т. 1. – С. 294–295.
30. Музей-садиба М. Пирогова [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://klymenko.data-tec.net/Other_World/Ukraine.Vinnysa.htm
31. Нічик В. М. Гуманістичні та реформаційні ідеї на Україні (XVI – поч. XVII ст.) / В. М. Нічик, В. Д. Литвинов, Я. М. Стратій – К.: Наукова думка, 1990. – 384 с.
32. Педагогічні ідеї М. Корфа щодо вдосконалення навчально-виховного процесу в початковій школі /<http://ua.textreferat.com/referat-13224-1.html>
33. Педагогічний енциклопедичний словник / За ред Б. М. Бім-Бада. – М., 2003. – С. 418.
34. Песталоцци И. Г. Избранные педагогические произведения: в 2 Т. /Под. ред. В. А. Ротенберга. – М.: Педагогика, 1981. – 336с.
35. Постаті. Нариси про видатних людей Донбасу. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2011. – 216 с.
36. Погрібний А. Григорій Ващенко (1868–1967) «Бог і Україна» / А. Погрібний // Освіта. – 2003. – № 1. – С. 2.
37. Руссо, Жан-Жак. Про суспільну угоду, або принципи політичного права / Пер. з фр. та ком. О. Хома. – К: Port-Royal, 2001. – 349 с. – ISBN 966-7068-06-4.
38. Самоплавська Т. О. Лубенець Тимофій Григорович / Т. О. Самоплавська // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 459–460.
39. Симоненко Р. Г. Кирило-Мефодіївське товариство / Р. Г. Симоненко // Енциклопедія історії України. – Т. 4. – К.: Наукова думка, 2007. – С. 297–298.
40. Солодкі захоплення педагога-чекіста // Петровський В. В., Семененко В. І. Історія України: Заборонені кохання: Особистості. Долі. Почуття. – Харків, 2010. – С. 221–232.
41. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. / В. О. Сухомлинський. - К., 1977.
42. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5 т. – К., 1976. – Т. 1. – С. 466–467.
43. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи /В.О.Сухомлинський // Вибрані твори: в 5 т. – К., 1977. – Т. 4. – С. 402–460.
44. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5 т. – К., 1977. – Т. 3. – С. 7, 15, 63.
45. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5 т. – К., 1976. – Т. 2. – С. 344.
46. Філімонова Т. В. Монтессорі Марія / Т. В. Філімонова // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 522–523.
47. Христина Данилівна Алчевська та її внесок у розвиток народної освіти // Рідний край: Навч. посіб. з народознавства / За ред. І. Ф. Прокопенка. – Х., 1999. – С. 392–398.

48. Шафран К. «Повчання Володимира Мономаха дітям» як поради батькам для доброго виховання дітей / К. Шафран // З любов'ю у світ. – Дрогобич. – №6 (145). червень 2012. – С. 2.
49. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посібник / В. В. Ягупов. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.
50. Ярмаченко М. Д. Макаренко Антон Семенович / М. Д. Ярмаченко // Енциклопедія освіти / Головний редактор Василь Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 471–472. ISBN 978-966-667-281-3
51. 100 найвідоміших українців / Гнатюк М. А., Громовенко Л. П., Ламонова О. В. та ін. 2-ге видання. – Київ: Орфей, 2002. – 592 с.
[Електронний ресурс] – Режим доступу:
52. <http://studentam.net.ua/content/section/23/85/>
53. <http://www.aacu.org/meetings/ppts/knefelkamppresentation.ppt>
54. <http://uk.wikipedia.org> / Середньовічна освіта
55. <http://www.portal-slovo.ru>/Славеницький
56. http://www.chl.kiev.ua/95/Writer_1/Kotlyarevbd.html
57. http://uk.wikipedia.org/wiki/Кирило-Мефодіївське_братство
58. <http://www.ukrlit.vn.ua/biography/Kostomarov.html>
59. http://uk.wikipedia.org/wiki/Ушинський_Константин_Дмитрович
60. <http://www.ukrlit.vn.ua/author/fedkovich.html>
61. <http://www.ukrlit.vn.ua/biography/grinchenko.html>
62. <http://www.ukrlit.vn.ua/author/vasilchenko.html>
63. <http://www.ukrlit.vn.ua/biography/franko.html>
64. http://uk.wikipedia.org/wiki/Леся_Українка
65. http://pidruchniki.ws/kulturologiya/lubenets_timofiy_grigorovich
66. http://uk.wikipedia.org/wiki/Грушевський_Михайло_Сергійович
67. <http://histpol.pl.ua/pages/content.php?page=3017>
68. http://uk.wikipedia.org/wiki/Русова_Софія_Федорівна
69. http://uk.wikipedia.org/wiki/Ващенко_Григорій_Григорович
70. http://uk.wikipedia.org/wiki/Макаренко_Антон_Семенович
71. <http://tsikave.ostriv.in.ua/publication/code-1363d3aafb9a0/list-172f3738327>
72. http://uk.wikipedia.org/wiki/Сухомлинський_Василь_Олександрович
73. <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/110-zakon-ukrayiny-pro-osvitu>

Зміст

Пояснювальна записка	2
Програма навчального курсу.....	4
Плани семінарських занять	15
Список рекомендованої літератури	15

Поясик О.І.

**Методичні рекомендації щодо вивчення курсу
«Історія педагогіки»**

В авторській редакції

Формат 60х84 1/16.

Папір офсетний. Друк різнограф.

Гарнітура Times New Roman.

Умовн. друк. арк. 1,5.

Наклад 100 прим.

Івано-Франківськ

2012